

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru No. 29798/18

Halime KAMAN / Türkiye

5 Mayıs 2020 tarihinde,

Başkan

Robert Spano,

Hâkimler

Marko Bošnjak,

Valeriu Grițco,

Egidijus Kūris,

Darian Pavli,

Saadet Yüksel,

Peeter Roosma

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("İkinci Bölüm"), Daire olarak toplanarak, 22 Haziran 2018 tarihinde yapılan yukarıdaki başvuruyu ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 54. maddesinin 2. fıkrasının a) bendi uyarınca, Hükümet tarafından sunulan bilgileri dikkate alarak, gerçekleştirilen müzakerelerin ardından aşağıdaki kararı vermiştir:

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2020. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

OLAY VE OLGULAR

1. Başvuran Halime Kaman, Türk vatandaşı olup, 1984 doğumludur ve İstanbul'da ikâmet etmektedir. 29 Aralık 2017 tarihinde tutuklanan başvuran, 25 Ekim 2019 tarihinde, serbest bırakılmıştır.

2. Başvuran, Mahkeme önünde, İstanbul Barosuna bağlı Avukat F. Albayrak tarafından temsil edilmiştir.

3. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

4. Davanın kendine özgü koşulları, taraflarca sunulduğu şekliyle, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Ceza Davası, Tahliye Talepleri ve Anayasa Mahkemesi'ne Başvuru

5. 15 Temmuz 2016'yı 16 Temmuz'a bağlayan gece Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup olan ve Türk makamlarınca FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) olarak adlandırılan yasa dışı örgüte bağlı olmakla suçlanan bir grup darbe girişiminde bulunmuştur. Söz konusu gece boyunca, çoğunluğu sivil olmak üzere, iki yüz kırktan fazla kişi, darbecilere karşı koyarken yaşamını yitirmiş ve binlerce kişi yaralanmıştır.

6. Yukarıda belirtilen yasa dışı örgütle bağlantılı olmakla suçlanan başvuran, 29 Aralık 2017 tarihinde yakalanmış ve ardından tutuklanmıştır. Tutukluluk gerekçeleriyle ilgili olarak, İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi, darbe girişiminden önce söz konusu örgüt üyeleri tarafından gizli görüşmeler için kullanılan bir uygulama yazılımının teknik incelemelerine atıfta bulunmuştur. Başvuran tarafından kullanılan uygulamanın ve başvuranın yazışmalarının analizi sonucunda başvuranın örgüt üyelerini evlenmelerinden sorumlu olduğu, genç kızlar, aileleri, bu ailelerin görüşleri

KAMAN/TÜRKİYE KARARI

ve söz konusu örgüte yönelik destekleri hakkında bilgiler topladığı ve paylaştığı tespit edilmiştir. Başvuranın yazışmalarının analizi ayrıca örgütün finansmanında rol oynayan iki kişinin kimliğinin tespit edilmesine imkân sağlamıştır. İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi, başvuranın söz konusu örgüte yardım ve destek suçunu işlediğine dair kuvvetli şüphelerin bulunduğunu ve diğer önleyici tedbirlerin yargılamanın gerektiği gibi yürütülmesi için yetersiz olacağını belirtmiştir.

7. İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi, aynı kararlar, farklı gerekçelerle diğer dört kişinin tutuklanmasına ve delil yetersizliğinden diğer beş kişinin serbest bırakılmasına karar vermiştir.

8. Başvuranın, biri bir aylık diğeri dört yaşında iki çocuğu bulunmaktadır. Hiçbir yakının çocukların bakımını üstlenemeyeceğinden başvuranla birlikte Bakırköy Kadın Ceza İnfaz Kurumuna (“cezaevi”) yerleştirilmişlerdir.

9. 4 Mayıs 2018 tarihli kararında yargılamayı yürüten İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiş ve yukarıda belirtilen gerekçelere ek olarak, başvuranın serbest bırakılması durumunda, delillerin yok etme riskine atıfta bulunmuştur.

10. Başvuran, birçok defa serbest bırakılma talebinde bulunmuş ancak bu talepleri reddedilmiştir. Başvuran, 15 Mayıs 2018 tarihli talebinde, yerde bir halının bulunmadığını, cezaevinin bebeği için çok soğuk olduğunu ve bebeğinin yemeğini hazırlamak için temiz bir yerin bulunmadığını açıkça belirtmiştir. Başvuran, bebeğinin mide metabolizmasına bağlı bir hastalıktan rahatsız olduğunu ve daha önce haftada en az iki defa kusmuşunda ve dışkısında kan bulunması nedeniyle, acil servise sevk edildiğini eklemiştir. 25 Mayıs 2018 tarihinde mahkeme başvuranın şikâyetlerine somut olarak cevap vermeksizin, serbest bırakılma talebini reddetmiştir. Söz konusu örgüt üyeleri tarafından gizli görüşmeler için kullanıldığı görülen yukarıda belirtilen uygulamanın teknik incelemesine, tutukluluk halinin kısa süresine

ve suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphelerin varlığına atıfta bulunarak, mahkeme başvuranın tutukluluğunun uzatılmasına karar vermiştir.

11. 12 Haziran 2018 tarihinde başvuran, şikâyetlerini yineleyip bebeğinin yaşam hakkının ihlal edildiğini iddia ederek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuruda, geçici tedbir talebinde de bulunulmuştur. 27 Haziran 2018 tarihinde, Adalet Bakanlığı ve cezaevi tarafından sunulan bilgiler dikkate alındığında (aşağıdaki 14 ve 17. paragraflar), Yüksek Mahkeme başvuranın ve bebeğinin hayatının ve sağlığının tehdit altında olmadığını değerlendirerek, geçici tedbir talebini reddetmiştir.

12. Başvuran başvurusunda, Sözleşme'nin ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın birçok maddesini ileri sürmüştür. Başvuran, aşağılayıcı bulunduğu koşullarda tutulduğundan şikâyet etmiş, tutukluluğu için gösterilen gerekçelerin yetersiz olduğunu ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuran, polis tarafından gözaltında tutulduğu süre boyunca avukat yardımından yararlanmadığından şikâyetçi olmuş, ayrımcılığa maruz kaldığını söylemiştir.

13. Dava, halen Anayasa Mahkemesi önünde derdesttir.

2. Tutukluluk Koşulları

14. Hükümet, başvuranın 13,5 m²'lik bir yaşam ünitesini kız kardeşi ve iki çocuğuyla paylaştığını belirtmektedir. Bu yaşam ünitesi, bir banyoya ve bir tuvalete, yirmi dört saat sıcak suya ve 1,5 m x 0,65 m çapında bir pencereye sahiptir. Isıtma, normalde 1 Kasım ile 30 Nisan arasında veya hava koşullarına bağlı olarak açılmaktadır. Başvuran, çocukları için iki yatağa sahiptir. Yaşam ünitesine alınabilecek oyuncak sayısı sınırsızdır. Tutukluların beslenme rejimine ilişkin düzenlemeler uyarınca, çocuklar yaşlarına uygun yiyeceklerin yanı sıra gıda takviyeleri ve bebek mamalarında da yararlanabilmektedir. Çocuk bezi ve hijyen ürünleri, olağan ihtiyaçları karşılamak için yeterli sayıdadır, ek ihtiyaçlar için satılmaktadır.

KAMAN/TÜRKİYE KARARI

15. Yaşam ünitelerinin, 15 m x 1,6 m'lik bir koridora mutfak alanı bulunan ortak bir alana ve 75 m²'lik bir gezinti avlusuna erişimi bulunmaktadır. Cezaevinin otuz sekiz bölümünün her biri, 400 m²'lik bir alana sahiptir. Mevzuata göre otuz altı kişilik barındırma kapasitesine sahip olan başvuranın bulunduğu bu bölüm, söz konusu tarihte otuz bir kişiyi barındırmaktadır. Cezaevinin, iki yaşından küçük olan çocuklar için bir oyun alanına ve iki ile altı yaş arasında olan çocuklar için bir anaokuluna sahip olduğu belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın sivil toplum örgütleriyle ortak programların yanı sıra çocuklar için farklı faaliyet programlarını düzenli olarak sunduğu belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ayrıca, henüz reşit olmamış çocukların ebeveynleri yararına, çocuklarına yaşına göre farklı eğitim programları sunabilmektedir. Bu program, ebeveynleri çocuklarıyla birlikte kabul eden kurumlar bünyesinde psikologlar ve sosyologlar tarafından uygulanmaktadır.

16. Çalışma saatleri boyunca, bir doktor, bir diş hekimi, bir psikiyatr ve dokuz hemşirenin daimî olarak cezaevinde bulunduğu belirtilmiştir. Bir jinekolog ve bir doğum uzmanı, haftada bir gün sırayla cezaevinde bulunabilmektedir. Cezaevinde tıbbi cihazların yetersiz kalması veya acil durumlarda, hastalar bir hastaneye sevk edilmektedir.

17. Hükümet, başvuranın ve bebeğinin tıbbi takibi hakkında ayrıntıları sunmuştur. Başvuranın cezaevine girişi ve 29 Haziran 2018 tarihi arasında, ilgililerin kırk yedi defa muayene edildiği bildirilmiştir. Sağlık raporlarında, bebeğin gelişiminin normal olduğu ve öte yandan aşılarının yapıldığı tespit edilmiştir. 24 Mayıs 2018 tarihinde yapılan bebeğin dışkı analizi, inek sütüne ve belirli bir proteine alerjisi olduğunun tespit edilmesine imkân sağlanmıştır. Belirtildiğine göre bebeğe özel gıda ürünleri, ilaçlar ve özellikle anti-reflü şurupları reçete edilmiştir. Bebeğe, 22 Haziran 2018 tarihinde, solunum yolu enfeksiyonu için bir şurup ve bir burun aspiratörü verildiği bildirilmiştir.

18. Hükümet ayrıca, başvuranın bulunduğu yaşam ünitesinin yanı sıra mutfak ve ortak alanın fotoğraflarını ve görsel kayıtlarını sunmuştur.

19. Başvuran, 25 Ekim 2019 tarihinde serbest bırakılmıştır. Dosyada bulunan bilgilere göre, başvuran hakkındaki ceza davası halen İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi önünde derdesttir.

B. İlgili İç Hukuk Kuralları ve Uygulaması

20. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. maddesinin 4. fıkrasına göre, hapis cezasının infazı, gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren bir yıl altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Bu kanunun 16. maddesinin 5. fıkrasına göre, kapalı ceza infaz kurumuna girdikten sonra gebe kalanlardan koşullu salıverilmesine altı yıldan fazla süre kalanlar ile eylem ve tutumları nedeniyle tehlikeli sayılanlar bu tür bir ertelemeden yararlanamaz ve bu kişiler cezalarını kendileri için düzenlenen yaşam ünitelerinde infaz etmelidir.

21. Aynı Kanun'un 116. maddesinde *hükümlülerin* hakları sıralamış ve *tutukluların* bunların hangilerinden yararlanabileceği belirtilmiştir. Bu haklar arasında, yukarıda belirtilen 16. maddede öngörülen cezanın infazının ertelenmesi bulunmaktadır.

22. Anayasa Mahkemesi, *Fatih Hilmioğlu* (No. 2014/648, 20 Şubat 2014) davasında, hapis cezasının sağlığı için oluşturduğu riskler nedeniyle başvuranın serbest bırakılmasına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, *Seher Arslan Köken* (No. 2017/5808, 14 Şubat 2017) davasında, tutuklu bulunan bir kadına, yetkililerin başvuranın sağlık durumuna uygun tutukluluk koşulları sağlayacak geçici tedbir verilmesine karar vermiştir. Bu kişi, biri Hepatit B hastası olan otuz iki kişiyle birlikte toplu bir yaşam ünitesinde bulunmaktaydı. Anayasa Mahkemesi, davanın koşullarının, gerek

davacının gerekse doğacak olan bebeğinin hayatını tehlikeye atacak nitelikte olduğu kanaatine varmıştır.

ŞİKÂYETLER

23. Başvuran, Sözleşme'nin 2. maddesini ileri sürerek, cezaevinin hijyen koşullarının hasta olan bebeği için uygun olmadığını ve bebeğinin hayatı için tehlike teşkil ettiğini değerlendirmektedir.

24. Başvuran, Sözleşme'nin 3, 5, 6, 8 ve 13. maddelerini ileri sürerek, aşağılayıcı koşullarda tutulduğunu ve tutukluluk halinin devamı için ileri sürülen gerekçelerin yetersiz olduğunu, adli makamların bağımsız ve tarafsız olmadığını, masumiyet karinesinin ihlal edildiğini, gözaltına bulunduğu sırada bir avukat yardımından yararlanmadığını ve tüm bu şikâyetler için başvuru yollarının bulunmadığını iddia etmektedir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

A. Tutukluluk Koşulları

25. Başvuran, esas olarak, Sözleşme'nin 2. maddesini ileri sürerek, cezaevi koşullarının hasta bebeği için uygun olmadığını iddia etmektedir.

26. Mahkeme, bir şikâyetin, olgusal iddialar ve hukuki argümanlar olmak üzere iki unsur içerdiğini hatırlatmaktadır. Mahkeme, *jura novit curia* (hâkim hukuku kendiliğinden uygular) ilkesi uyarınca, Sözleşme ve Protokolleri gereğince başvuranlar tarafından ileri sürülen hukuki gerekçelerle sınırlı olmadığını ve bir şikâyeti, başvuranlar tarafından ileri sürülenler dışındaki Sözleşme maddeleri ya da hükümleri kapsamında inceleyerek, bu şikâyete konu edilen olaylara ilişkin yapılacak hukuki nitelendirme hususunda karar verebilmektedir (*Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], No. 37685/10 ve 22768/12, § 126, 20 Mart 2018). Mahkeme somut olayda, başvuranın tutulduğu koşulların, bebeğinin

KAMAN/TÜRKİYE KARARI

sağlık durumuna uygunluğuna ilişkin şikâyetin, yalnızca Sözleşme'nin 3. maddesi açısından incelenmesi gerektiğini değerlendirmektedir. Sözleşme'nin 3. maddesinde şu şekilde öngörülmektedir:

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

27. Somut olayda, Mahkeme, başvuranın aynı şikâyet için 12 Haziran 2018 tarihinde Türk Anayasa Mahkemesine başvurduğunu ve ayrıca bu mahkemeye geçici tedbir talebinde bulunduğunu gözlemlemiştir. Adalet Bakanlığı ve cezaevi tarafından sunulan bilgiler dikkate alındığında, 27 Haziran 2018 tarihinde, Anayasa Mahkemesi tutukluluk koşullarının başvuranın ve bebeğinin hayatını ve sağlığını tehlikeye atmadığı gerekçesiyle, geçici tedbir talebini reddetmiştir.

28. Mahkeme böylelikle, Anayasa Mahkemesinin olayları ivedi bir şekilde ortaya koyduğunu ve geçici tedbir talebini incelediğini kaydetmektedir. Dava söz konusu mahkeme önünde halen derdesttir (yukarıda 11-12 paragraflar).

29. Mahkeme, iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının Sözleşme mekanizmasının işletilmesinde vazgeçilmez bir unsur olduğunu yeniden belirtmektedir. İtiraz edilen eksikliklerin iç hukuk düzeninde giderilmesine imkân tanınmadan önce, devletlerin eylemlerine uluslararası organlar önünde cevap vermesi zorunlu değildir (*Uzun/Türkiye* (kk.), No. 10755/13, § 68, 30 Nisan 2013).

30. Mahkeme, daha önce Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri kapsamındaki şikâyetlere bakımından uygun bir telafi sağlayabileceğini belirttiğini hatırlatmaktadır (*Kaya ve diğerleri/Türkiye* (kk.), No. 9342/16, 20 Mart 2018). Mahkeme, ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin diğer davalarda ilgililerin sağlık durumlarının cezaevi koşullarına uyumluluğuna ilişkin olarak başvuranlar lehine geçici tedbirlere karar verdiğini kaydetmektedir (yukarıda 22 paragraf).

31. Mahkeme, ayrıca, mevcut davada başvuranın 25 Ekim 2019 tarihinde serbest bırakıldığını kaydetmektedir.

32. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme, davanın, yukarıda belirtilen *Uzun* ve *Kaya ve diğerleri* kararlarının ortak sonuçlarından ayrılmasını haklı kılacak herhangi bir özel yönünün bulunmadığını değerlendirmektedir. Bu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle, reddedilmesi gerekmektedir.

B. Başvurunun Geriye Kalanı

33. Başvuran, aşağılayıcı tutukluluğa maruz kalmaktan şikâyet etmektedir. Başvuran, tutukluluk halinin yeterli gerekçelere dayanmadığını değerlendirmektedir. Ayrıca, masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden ve gözaltındayken bir avukatın yardımından yararlanmadığından şikâyet etmektedir.

34. Mahkeme, başvuranın bu şikâyetleri yukarıda belirtilen derdest olan dava kapsamında, Anayasa Mahkemesi'ne sunduğunu kaydetmektedir (*Mercan/Türkiye* (kk.), No. 56511/16, §§ 24-28, 8 Kasım 2016). Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı vaktinden önce yapılmıştır ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca kabul edilemez olduğuna karar verilmelidir.

35. Mahkeme, ikincillik ilkesinde öngörüldüğü şekliyle, geçerli iç hukuk yollarını tüketen başvurular tarafından ileri sürülen her türlü şikâyet için nihai denetim yetkisini koruduğunu hatırlatmaktadır (*Marinković /Sırbistan* (kk.), No. 5353/11, §§ 49-61, 29 Ocak 2013 ve yukarıda belirtilen *Uzun* kararı, § 71). Dolayısıyla, başvuranın açtığı dava sonucunda, ilgilinin Sözleşme'nin ihlaline halen maruz kaldığı veya bu davanın süresinin ilgilinin mağdur sıfatına etki edebilecek kadar aşırı uzun olması durumunda, Mahkemeye yeniden başvurması mümkün olacaktır.

KAMAN/TÜRKİYE KARARI

36. Başvuran son olarak, davasını yürüten adli makamların bağımsız ve tarafsız olmadığını iddia etmektedir. Bu şikâyetin, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru kapsamında belirtilmemesi nedeniyle, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmemesi sebebiyle, kabul edilemez olarak karar verilmelidir.

37. Yukarıdaki sonuçları dikkate alarak Mahkeme, başvuran tarafından sunulan esaslı şikâyetlerin ileri sürülmesine imkân sağlayacak iç hukuk yollarının bulunmadığı şikâyetinin, açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini değerlendirmektedir.

Bu Gerekçelerle, Mahkeme, Oy Birliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, 4 Haziran 2020 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Bölüm Yazı İşleri Müdürü

Robert Spano
Başkan